

**КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРОЩЕНИХ
СУДОВИХ ПРОЦЕДУР У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ:
ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ**

Мирошніченко Юрій Михайлович

*кандидат юридичних наук,
голова Іллічівського районного суду м. Маріуполя
Донецької області
м. Маріуполь, Україна*

Сучасним трендом кримінального судочинства є впровадження у процесуальні системи целерантних (спрощених і скорочених) процедур, які мають на меті оптимізацію часу, сил і засобів; наближення моменту покарання до часу вчинення злочину; примирення сторін [1].

У той час, коли така, що стала тепер реальністю, диференціація порядків кримінального провадження лише обговорювалася як можливий напрямок розвитку кримінального процесу, Р. С. Белкін передбачав, що внаслідок зміни процедури кримінального судочинства за окремими категоріями справ істотних змін зазнають і відповідні окремі криміналістичні методики. Вони повинні будуть спроститися й стати більш схожими на алгоритми, тобто програми дій, які виглядають більш жорсткими й однозначними у порівнянні зі звичайними окремими методиками, де такі алгоритми неминуче багатоваріантні та менш категоричні [2, с. 251].

Однак прискорення розгляду справи не повинно мати наслідком зниження його якості, що може призвести до порушення правила щодо справедливості судового розгляду та ухвалених судом рішень [3, с. 78]. Кримінальне провадження завжди має бути провадженням певної якості. Це абсолютно стосується звичайного провадження. Це також має застосовуватися до спрощеного провадження [4, с. 326]. Спрощення процедури розгляду кримінальних справ не знімає питання про відповідальність суду за ухвалення законного й обґрунтованого рішення, а воно, нагадаємо, може вважатися таким лише за умови відповідності наведених у ньому обставин об'єктивній істині [5]. Цей принцип кримінального судочинства залишається непорушним, попри відсутність прямої вказівки на нього в тексті закону та незважаючи на особливості окремих процесуальних форм.

Насправді «спрощені» судові порядки у певному сенсі ускладнили здійснення завдань кримінального провадження на стадії розгляду справи судом. Без перевірки обґрунтованості обвинувальної тези сукупністю

доказів досягнення суддею внутрішнього переконання щодо винуватості особи у вчиненні інкримінованого йому злочину стає проблематичним. Тому іншого шляху як розроблення засобів методико-криміналістичного забезпечення діяльності суду в таких видах проваджень не існує.

Так, наприклад, встановивши заборону затверджувати угоду за наявності обґрунтованих підстав вважати, що її укладення не було добровільним, або сторони насправді не примирилися (ст. 474 КПК України), законодавець, природно, не передбачив рекомендацій щодо того, яким чином суддя повинен переконатись у тому, що укладення угоди сторонами не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або обіцянок. Вказівка в законі на те, що для з'ясування добровільності укладення угоди суд має право витребувати документи, у тому числі скарги підозрюваного чи обвинуваченого, подані ним під час кримінального провадження, та рішення за наслідками їх розгляду, а також викликати в судове засідання осіб та опитувати їх, часом вочевидь недостатньо для формування внутрішнього переконання судді щодо волевиявлення обвинуваченого або потерпілого.

До вжиття зазначених заходів суд, за текстом закону, може вдатися «у разі необхідності». Однак, залишаючи вирішення цього питання на розсуд суду, законодавець зі зрозумілих причин не наводить обставини, що можуть викликати таку необхідність. Схожа ситуація наявна при з'ясуванні думки учасників судового провадження щодо можливості судового дослідження за так званою скороченою процедурою (ч. 3 ст. 349 КПК України), яка передбачає обов'язок суду пересвідчитися, що ці особи правильно розуміють зміст обставин, які мають значення для кримінального провадження, та що немає сумнівів у добровільності їх позиції.

Інший приклад – спрощене провадження (ст. ст. 381, 382 КПК України), під час якого суд розглядає обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження, якщо обвинувачений не оспорує встановлені під час дізнання обставини і згоден з розглядом обвинувального акта. В такому випадку суд вивчає обвинувальний акт та додані до нього матеріали й ухвалює вирок.

Водночас законодавець передбачив право суду за необхідності призначити розгляд у судовому засіданні обвинувального акта та викликати для участі в ньому учасників кримінального провадження, проте не зазначив якими обставинами може бути викликана така необхідність, з яких джерел суд може отримати відомості про них, та за якими правилами вони мають бути досліджені. Цілком очевидно, що розв'язанню цієї проблеми повинна сприяти криміналістика й зокрема такий її підрозділ як судова методика.

Таким чином, забезпечення повного та всебічного дослідження фактичних обставин кримінального правопорушення, а отже значною мірою й правильного вирішення справи, залежить не тільки від неухильного дотримання судом вимог процесуального закону, але також і від доцільного, вмілого використання прийомів і методів, що розробляються криміналістикою. Положення кримінального процесу становлять правову основу побудови методики судового провадження, тоді як остання покликана розкрити особливості застосування інститутів і норм кримінального процесуального права та розробити криміналістичні алгоритми, що включають тактичні прийоми виявлення брехні, переліки видів, джерел і правил інтерпретації інформації значущої для вищеназваних та інших типових судових ситуацій, а також запропонувати засоби, що забезпечать встановлення істини у справі в якому б порядку вона не розглядалась.

Література:

1. Сливич І.І. Прискорені та спрощені провадження в кримінальному судочинстві України: визначення та доцільність застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2015. Вип. 31. Том 3. С. 97-100.
2. Белкин Р.С. Курс криминалистики : учебное пособие для вузов : в 3 т. Т. 3. Москва, 2001. URL: http://www.law.vsu.ru/structure/criminalistics/books/belkin_crim3.pdf (дата звернення: 28.07.2020).
3. Лобойко Л.М., Банчук О.А. Кримінальний процес : навчальний посібник. Київ : Ваіте, 2014. 280 с.
4. Pavišić, B. (2013). Some Issues Concerning Summary Criminal Proceedings in European Criminal Law. *Simplified Forms of Procedure in Criminal Matters. Regional criminal procedure legislation and experiences in application* (313-329). I. Jovanović and M. Stanisavljević M. (Ed.). Belgrade: OSCE Mission to Serbia.
5. Мирошніченко Ю.М. Про об'єктивну істину і змагальність кримінального судочинства. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 11. С. 109-115.